Beeld

Omgaan met middelen											
Exploreren	De kinderen staan open voor nieuwe materialen.										
	Kinderen durven zich uitleven met een rijk aanbod aan materialen.										
	Kinderen genieten ervan met de materialen te exploreren.										
	Door te praten over visuele of tactiele ervaringen, worden waarnemingen in verband met beeldende expressie versterkt.										
	Kinderen ervaren, ontdekken de eigenschappen en kenmerken van de verschillende soorten materialen en hulpmiddelen.										
	Kinderen ontdekken beeldelementen.										
	Kinderen ontdekken de driedimensionale eigenschappen en combinatiemogelijkheden van bepaalde materialen.										
	Kinderen exploreren materialen en hoe ze in hun leefwereld aangewend worden en geconstrueerd zijn.										
Experimenteren	Kinderen onderzoeken al doende de diverse mogelijkheden en onderlinge verhoudingen van materialen.										
	Kinderen onderzoeken door experimenteren de hulpmiddelen: dragers, verbindingswijzen,										

	werktuigen.										
	Kinderen experimenteren met beeldelementen. Ze onderzoeken de mogelijkheden van kleur, vorm, volume, structuur, ritme, textuur, contrast, compositie, beweging,…										
	Kinderen vinden al doende middelen om problemen op te lossen.										
	Kinderen verwoorden hoe ze door toeval iets nieuws hebben ontdekt. Ze praten spontaan over hun ervaringen.										
	Kinderen onderzoeken de mogelijkheden en beperkingen van materialen, hulpmiddelen en beeldelementen in combinatie met elkaar.										
Vormgeven	Kinderen kunnen middelen functioneel gebruiken.										
	Kinderen kunnen uit een assortiment aan materialen en hulpmiddelen een bewuste keuze maken om een constructie op te zetten of een creatie te ontwerpen.										
	Kinderen kunnen de hulpmiddelen in functie van de gewenste vormgeving kiezen en hanteren: dragers, hechtingsmaterialen, gereedschappen.										
	Kinderen kunnen de materialen en hulpmiddelen met voldoende inzicht en vaardigheden gebruiken om vorm te geven aan de eigen belevingswereld.										
	Kinderen kunnen uit de reeds verkende middelen (materialen, hulpmiddelen, beeldelementen) bewust kiezen en combinaties maken om het eigen werk expressiever te maken, de zeggingskracht te vergroten.										
	Kinderen vinden plezier en voldoening in het beeldend vormgeven.										

	Kinderen kunnen de materialen en hulpmiddelen zuinig gebruiken, zorgzaam onderhouden en netjes opbergen na gebruik.										
	Kinderen kunnen samenwerken aan een gemeenschappelijk werkstuk.										

Beschouwen										
Kinderen praten over eigen werk en hoe het tot stand kwam (zowel inhoud als vorm). Praten over een werk intensifieert het kijken.										
Kinderen praten over beelden uit hun omgeving.										
Kinderen praten over het werk van anderen.										
Kinderen kunnen een beeldelement in een werk aangeven.										
Kinderen ervaren dat beeldelementen de zeggingskracht van een werk kunnen vergroten.										
Kinderen ervaren dat beelden een inhoud, betekenis of doel kunnen hebben.										
Kinderen herkennen en verwoorden op welke manier anderen bepaalde vormgevingsproblemen hebben aangepakt.										
Kinderen genieten ervan naar beeldend werk van zichzelf en anderen te kijken en erover te praten.										

Drama

Basisvoorwaarden										
De kinderen durven in de kring ‘doen-alsofspelletjes’ spelen. (durven)										
De kinderen overwinnen hun spreekangst en durven te vertellen in een kring. (durven)										
De kinderen overwinnen hun drempelvrees en schuchterheid door regelmatig iets in de kring naar voren te brengen. (durf en concentratie)										
De kinderen staan open voor impressies uit hun omgeving en ze reageren er spontaan op.										
De kinderen kunnen personen, dieren, planten en dingen observeren										
De kinderen uiten hun ervaringen in een eenvoudig spel. (expressievermogen)										
De kinderen kunnen zich in allerlei personen, dieren, planten en zaken uit de omgeving inleven en beelden deze uit. (creativiteit)										
De kinderen kunnen allerlei concrete en abstracte begrippen uitbeelden. (expressievermogen)										
De kinderen houden de aandacht gericht op het spel en kunnen hun betrokkenheid voldoende lang volhouden. (concentratie)										
De kinderen vergroten hun vindingrijkheid via regelmatig afwisselde spelvormen. (creativiteit)										
De kinderen ontwikkelen hun fantasie via allerlei spelsituaties. (fantasie)										

De kinderen hebben voldoende zelfdiscipline om het verloop van het spel niet onderbreken. (concentratie en afspraken maken)										
De kinderen gebruiken in overleg met elkaar allerlei materialen en attributen. (afspraken maken)										
De kinderen houden zich consequent aan de gemaakte afspraken. (concentratie en afspraken maken.										
De kinderen creëren een eigen wereld en kunnen daarbinnen spelen. (creativiteit)										
De kinderen exploreren de eigen emoties en drukken die al spelend uit. (expressievermogen)										
De kinderen kunnen de vele expressiemogelijkheden van het eigen lichaam hanteren in functie van de te spelen rol. (fantasie)										
De kinderen reageren op het spel van anderen. (reageren en concentratie)										
De kinderen kunnen op elkaar inspelen door dialogen te improviseren. (reageren)										

Spelelementen en basisvaardigheden										
De kinderen vergroten hun spreekvaardigheid. (taal)										
De kinderen vergroten hun spreekvaardigheid door improvisaties met accent op taalgebruik en spreektechniek. (taal)										
De kinderen gebruiken taal om de actie te ondersteunen. (taal)										
De kinderen kunnen eenvoudige dialoogjes improviseren. (taal)										
De kinderen exploreren de vel mogelijkheden van het lichaam om vorm te geven aan dramatisch spel. (lichaam en stem)										
De kinderen oefenen hun lichaamsexpressies in veel spelvormen. (lichaam en stem)										

De kinderen kunnen met hun stem hun dramatische spel kleuren. (stem)										
De kinderen kunnen een aangepaste spreektechniek gebruiken: tempo, volume, toonhoogte, articulatie, timbre. (stem)										
De kinderen vergroten hun inlevingsvermogen door bewust diverse rollen te spelen. (wie?)										
De kinderen kunnen vanuit een welomschreven rol spelen. (wie?)										
De kinderen kunnen zich inleven in wat anderen meemaken en de eigen gevoelens daarover op een authentieke wijze uitdrukken. (wie ’wat?)										
De kinderen kunnen samen een eenvoudige dramatisch spel opbouwen. (wie, wat, waar, wanneer, hoe en waarom?)										
De kinderen exploreren de mogelijkheden van materialen, rekwisieten en kostuums in functie van het spel. (rekwisieten)										
De kinderen kunnen hun spel verstreken door materialen, rekwisieten en kostuums functioneel in te schakelen. (rekwisieten)										

Spelen, genieten, beschouwen										
De kinderen staan open voor diverse impressies uit hun omgeving en ze kunnen die verwoorden.										
De kinderen staan open voor veranderingen in hun vertrouwde omgeving. Ze nemen nieuwe dingen waar en reageren er spontaan op.										
De kinderen staan open voor wat anderen zeggen en/of doen. Ze reageren er spontaan op.										
De kinderen genieten van wat anderen in de kring tonen of spelen en ze reageren er spontaan op.										

De kinderen genieten van een gevarieerd aanbod van voor hen bestemde culturele activiteiten.										
De kinderen reageren gepast en respectvol op het voorlezen en het spel van anderen met eenvoudige commentaar.										
De kinderen genieten van wat anderen tonen, spelen of voorlezen en ze kunnen hun reactie uitstellen tot er een duidelijk kans daartoe is.										
De kinderen genieten van professionele voorstellingen en uiten achteraf vrij de eigen gevoelens en impressies daarrond.										
De kinderen kunnen in het eigen spel of dat van anderen de bij drama behorende spelelementen onderscheiden.										
De kinderen zien in dat de juiste verhoudingen tussen woord en beweging de expressie kan verhogen.										
De kinderen kunnen in het spel van anderen de rol van een personage waarderen en hun gevoelens daarrond uiten.										
De kinderen kunnen van het spel van een acteur waarderen en los zien van de rol die hij vertolkt.										
De kinderen staan kritisch tegenover het spel van anderen en kunnen die kritisch respectvol verwoorden.										
De kinderen staan kritisch tegenover het spel van anderen en kunnen aangeleerde speltechnieken in hun kritiek betrekken.										
De kinderen kunnen in eigen bewoordingen een voorstelling evalueren naar gevoelens										
De kinderen kunnen zelfstandig evalueren, gebruikmakend van de aangeleerde begrippen i.v.m. drama.										

Beweging

Betekenisgeving											
Betekenisgeving vanuit beweging en dans	De kinderen ervaren dat eenvoudige bewegingen deel uitmaken van hun eigen leefwereld.										
	De kinderen nemen kennis van gelegenheden waarbij dans onderdeel is van een feest in familie- of ander verband.										
	De kinderen nemen waar dat verschillende culturen eigen bewegingen hebben.										
	De kinderen komen in contact met dansen uit verschillende culturen.										
	De kinderen observeren diverse bewegingsvormen en dansvormen zoals: dansexpressie, folkloredans, klassiek ballet, moderne dans, tapdans, mime, jazzdans, ballroomdans, danstrends… .										
Betekenisgeving vanuit ervaringen en gevoelens	De kinderen nemen verschillende soorten muziek waar en reageren er spontaan op.										
	De kinderen nemen enkelvoudige gegevens waar en ze kunnen ze door middel van bewegingen interpreteren (dieren, natuurelementen, materialen, karaktertypes … en uit bronnen als: sprookjes, verhalen, gedichten, prentenboeken…)										
	De kinderen bewegen naar aanleiding van gevoelens en ervaringen.										

	De kinderen reageren door middel van beweging associatief op basis van muzikale, dramatische of beeldende inspiratiebronnen.										
	De kinderen drukken zichzelf uit met dansbewegingen doe naar gevoelens, ervaringen, situaties en gebeurtenissen verwijzen.										
	De kinderen kunnen thema's uitwerken met bewegingen.										
	De kinderen kunnen maatschappelijke thema's uitwerken in een bewegingsspel.										

Bewegingsmogelijkheden											
Lichaam	De kinderen ervaren en exploreren bewegen ter plaatse (buigen, strekken, draaien, springen, roteren, schudden, zwaaien…) en gebruiken verschillende lichaamsdelen als steunpunt (handen, één voet, schouder…)										
	De kinderen ervaren en exploreren verschillende vormen van voortbewegen zoals: wandelen, stappen, rennen, rollen, kruipen, springen, huppelen, galopperen…										
	De kinderen ervaren en exploreren de basisaspecten van vorm. (groot / klein, rond / hoekig, gebogen / recht)										
	De kinderen ervaren en exploreren evenwicht / balans. (in stilstand / in voortbeweging)										
	De kinderen experimenteren met bewegingen ter plaatse, met voortbewegen, met evenwicht en met aspecten van vorm.										
	De kinderen tonen vaardigheden bij het bewegen ter plaatse: ze combineren bewegingen zoals buigen, strekken, draaien … en herkennen bij zichzelf en bij anderen een juiste rechtopstaande lichaamshouding.										
	De kinderen tonen vaardigheden in voortbeweging: • ze combineren bewegingen zoals: wandelen, rennen, springen…										

	• ze kunnen in voortbeweging diverse bewegingskwaliteiten vasthouden • ze kunnen in voortbeweging vormkwaliteiten vasthouden										
	De kinderen tonen vaardigheden in het combineren van bewegingen ter plaatse, voortbewegen, evenwicht en aspecten van vorm.										
Ruimte	De kinderen kunnen onderscheid maken tussen bewegingen. (bewegen ter plaatse / bewegen in de ruimte / stilstand)										
	De kinderen kunnen ruimtelagen onderscheiden. (hoog / laag / midden)										
	De kinderen kunnen richtingen onderscheiden. (voor / achter / zijwaarts / naar boven / naar onder)										
	De kinderen exploreren de richtingen van het lichaam in de ruimte. (voor / achter / links / rechts / naar boven / naar beneden / diagonaal / schuin)										
	De kinderen onderzoeken en exploreren vloerpatronen.										
	De kinderen experimenteren met ruimtelagen, richtingen en vloerpatronen.										
	De kinderen kennen en tonen vaardigheden in verband met: - ruimtelagen, deze ruimtelagen doorbreken en er combinaties mee maken - richtingen en de combinatie van verschillende richtingen - vloerpatronen										
Tijd	De kinderen ervaren langzaam / snel in muziek en in beweging.										
	De kinderen ervaren ritmes en eenvoudige maatsoorten.										
	De kinderen exploreren diverse aspecten van tijd via beweging. (langzaam / snel, gelijkmatig / ongelijkmatig, ritmes en eenvoudige maatsoorten)										
	De kinderen experimenteren met diverse aspecten van tijd. (tempo, ritme en ritmepatronen, maat, duur)										

	De kinderen hebben noties van en tonen diverse aspecten van tijd. (tempo en tempowisseling, ritme en ritmevariaties, maat en maatwisselingen, duur)										
Kracht	De kinderen nemen waar, ervaren en exploreren spanning. (gespannen / ontspannen)										
	De kinderen nemen waar, ervaren en exploreren kracht. (zwaar / licht)										
	De kinderen exploreren de diverse aspecten van kracht. (gespannen / ontspannen, gecontroleerd / ongecontroleerd, krachtig / krachteloos, zwaar / licht)										
	De kinderen experimenteren met de diverse aspecten van kracht.										
	De kinderen hebben noties van en tonen diverse aspecten van kracht.										
Werken met diverse materialen	De kinderen gebruiken materialen om mee te bewegen.										
	De kinderen exploreren verschillende materialen om mee te bewegen.										
	De kinderen experimenteren met diverse materialen om mee te bewegen.										
	De kinderen kunnen tijdens het bewegen en dansen verschillende materialen hanteren.										
	De kinderen gebruiken kostuums, attributen en decor om te bewegen.										
Samenwerken	De kinderen kunnen individueel in grote groep werken.										
	De kinderen kunnen samen met een ander kind een eenvoudige bewegingsopdracht uitvoeren.										
	De kinderen kunnen volgend en / of reagerend op elkaar werken.										
	De kinderen kunnen in kleine (2-3) groepjes samenwerken voor een korte tijdsduur.										
	De kinderen kunnen samenwerken met één of meer partners en hanteren daarbij materialen.										

	De kinderen kunnen volgend, reagerend samenwerken in duo's, in kleine en grotere groepen.										
	De kinderen kunnen samen met anderen improviseren en ideeën uitwisselen.										
	De kinderen kunnen de kwaliteiten van een partner herkennen en benutten bij het samenwerken.										
	De kinderen kunnen een dans creëren in kleine groepjes.										
	De kinderen kunnen individueel of in groep een eigen bewegings- of dansstukje tonen.										

Vormgeven en beschouwen											
Productief of reproductief vormgeven: bewegings-kwaliteiten gebruiken om vorm te geven	De kinderen herkennen en tonen bewegingskwaliteiten om tot vormgeven te komen. (tijd, spanning, kracht en ruimte, telkens uitgedrukt in tegenstellingen)										
	De kinderen gebruiken in beweging en dans bewegingskwaliteiten. Ze maken overgangen en onderzoeken combinaties van diverse kwaliteiten.										
	De kinderen tonen in beweging en dans diverse bewegingskwaliteiten in allerlei nuanceringen en combinaties.										
Productief of reproductief vormgeven: via bestaande dansen komen tot vormgeven (reproductief)	De kinderen kunnen eenvoudige kinderdansen uitvoeren.										
	De kinderen kunnen eenvoudige dansen van andere culturen uitvoeren.										
	De kinderen kunnen enkele volksdansen uit diverse landen en culturen uitvoeren.										
	De kinderen kunnen enkele dansen met verschillende stijlen uitvoeren.										
Productief of reproductief vormgeven: via bewegen	De kinderen tonen een eigen interpretatie in dans van een enkelvoudig gegeven.										
	De kinderen kunnen twee plaatsgebonden bewegingen in opeenvolgende herhaling tot één geheel combineren.										

komen tot vormgeven (productief)	De kinderen kunnen een verplaatsende beweging uitvoeren waarbij twee passen in herhalende opeenvolging gecombineerd worden.										
	De kinderen kunnen een bewegingszin maken waarin bewegingen op de plaats en door de ruimte gecombineerd en herhaald worden.										
	De kinderen kunnen een eenvoudige bewegingszin maken, herhalen en combineren met andere bewegingszinnen tot een dans.										
	De kinderen kunnen gegevens met betrekking tot vorm, vloerpatronen, ruimtelagen, bewegingskwaliteiten combineren in het maken van eigen dansstukjes.										
	De kinderen kunnen vormvondsten onthouden en overdragen aan anderen.										
	De kinderen kunnen een aantal vormingsprincipes (vorm, vloerpatroon, ruimtelaag …) hanteren bij het maken van een eigen bewegingsstuk of dans.										
	De kinderen kunnen een eigen dans ontwerpen met twee delen in verschillende tempo’s en waarin verschillende bewegingskwaliteiten en ruimte-invullingen gebruikt worden.										
	De kinderen kunnen een korte solo tonen met begin, midden, einde.										
Beschouwen	De kinderen komen in contact met de dans- en bewegingsvormen van anderen en reageren er verbaal en/of non-verbaal op.										
	De kinderen kunnen in geleide groepsgesprekken praten over beweging en dans van zichzelf en van anderen.										
	De kinderen observeren de dans- en bewegingsvormen van zichzelf en van anderen en kunnen zich daarover verbaal en/of non-verbaal uitdrukken.										
	De kinderen nemen kennis van de waarde van de traditionele en nieuwe dansen uit andere en eigen cultuur en praten over										

	wanneer en waarom mensen dansen.										
	De kinderen maken kennis met beroepen die aan dans gerelateerd zijn en kunnen daarover vertellen, er een eigen mening over formuleren.										
	De kinderen kunnen zich een eigen mening over een dansvoorstelling vormen.										
	De kinderen zien in dat mensen verschillende meningen hebben over dans en beweging.										
	De kinderen kunnen over een dansvoorstelling praten of schrijven en maken daarbij gebruik van danstermen.										
	De kinderen kunnen de expressieve waarde van beweging en dans begrijpen vanuit inzicht in de culturele, historische, sociale context en kunnen zich hierover kritisch uiten.										

Media

Wat we over media kunnen leren										
De kinderen ervaren beelden, geluiden en combinaties daarvan die gebracht worden via verschillende media.										
De kinderen beseffen dat hun wereld doordrongen is met audiovisuele boodschappen.										
De kinderen weten dat beelden en/of geluiden iets vertellen.										
De kinderen ervaren dat een werkelijkheid kan voorgesteld worden door beelden en/of geluiden.										
De kinderen ervaren dat beelden en geluiden effect op elkaar kunnen hebben.										
De kinderen ervaren dat eenzelfde boodschap via verschillende media kan overgebracht worden.										
De kinderen kunnen een aantal veelvoorkomende begrippen in verband met de media begrijpen en hanteren.										
De kinderen kunnen het effect bespreken van beelden, geluiden en combinaties daarvan in de media.										
De kinderen weten dat de media verschillende functies kunnen hebben.										
De kinderen zien in welk media-aanbod aan welk behoeften voldoet.										
De kinderen kunnen de effecten van het verspreiden van eenzelfde boodschap via verschillende media met elkaar vergelijken en verwoorden.										
De kinderen zien in dat variëren van het beeld en/of het geluid een andere werkelijkheid kan oproepen.										
De kinderen weten dat beelden en/of geluiden verschillend kunnen geïnterpreteerd worden afhankelijk van de invalshoek waarmee de ontvanger tegen de boodschap aankijkt.										
De kinderen zien in dat relaties tussen beeld en/of geluid(en) de subjectieve weergave van de werkelijkheid kunnen beïnvloeden.										
De kinderen zien in dat beelden, geluiden en boodschappen een subjectieve weergaven van de werkelijkheid zijn.										

Hoe we kunnen omgaan met opname- en weergavetoestellen										
De kinderen kunnen audiovisuele media technisch bedienen.										
De kinderen kunnen de audiovisuele media functioneel bedienen.										
De kinderen kunnen voldoende informatie inwinnen over audiovisuele middelen om ze zelfstandig te hanteren.										
De kinderen kunnen de audiovisuele media technisch hanteren om een product te realiseren.										
De kinderen kunnen boodschappen overbrengen via verschillende media, rekening houdend let hun verschillende mogelijkheden en beperkingen.										

Hoe we met media kunnen creëren										
De kinderen maken combinaties tussen beelden en/of geluiden.										
De kinderen brengen een volgorde aan in een reeks voorwerpen, beelden en/of geluiden zodat ze een geheel vormen.										
De kinderen kunnen zelf combinaties van beelden en/of geluiden maken.										
De kinderen kunnen een gegeven uit de werkelijkheid voorstellen met beelden en/of geluiden.										
De kinderen creëren nieuwe werkelijkheden door het variëren van beelden en/of geluiden.										
De kinderen kunnen een boodschap overbrengen.										
De kinderen kunnen verschillende media gebruiken om een boodschap over te brengen.										
De leerlingen kunnen zender en ontvanger verrekenen in het overbrengen van een boodschap.										
De kinderen kunnen op een creatieve wijze mediaproducten aanmaken.										

Hoe we met media omgaan										
De kinderen kijken en/of luisteren naar allerlei mediaproducten.										
De kinderen kunnen mediaproducten aandachtig bekijken en/of beluisteren.										
De kinderen kunnen de inhoud van mediaproducten met eigen woorden vertellen.										
De kinderen kunnen waardering opbrengen voor en genieten van mediaproducten van: - zichzelf - de eigen cultuur - andere culture										

Ze kunnen die waardering verwoorden.										
De kinderen genieten van het waarnemen van mediaproducten en worden zich bewyst van de eigen voorkeuren.										
De kinderen kunnen reflecteren op het eigen mediagebruik en motiveren hun programmakeuze.										
De kinderen kunnen een bewuste keuze maken uit het media-aanbod gebruikmakend van programmaoverzichten.										
De kinderen kennen een relativerende plaats toe aan het massale media-aanbod.										
De kinderen benaderen de media kritisch.										
De kinderen ervaren dat beelden en/of geluiden verschillend kunnen geïnterpreteerd worden, afhankelijk van de context waarin ze voorkomen.										
De kinderen kunnen mediaproducten beoordelen volgen een (eigen) referentiekader.										

Muziek

Muziek beluisteren														
De luisterhouding verbeteren														
Passief luisteren	De kinderen beluisteren (passief) muziek als achtergrond tijdens andere lessen.													
	De kinderen beluisteren zelfgekozen achtergrondmuziek; ze kunnen hun keuze verantwoorden en eventuele reacties verwoorden.													
	De kinderen beluisteren een opname waarop ze zelf het eigen liedrepertoire inzongen.													
Actief gericht luisteren	De kinderen kunnen uit een muziekfragment een opvallend detail isoleren.													
	De kinderen kunnen in een fragment een verandering ontdekken.													
	De kinderen ontleden en onderzoeken muziekfragmenten via actief gericht luisteren.													
Actief luisteren	De kinderen kunnen met begeleidende opdrachten gedurende een bepaalde tijd zonder onderbreking naar een kort muziekfragment luisteren.													
	De kinderen kunnen met begeleidende opdrachten naar een langer fragment luisteren.													
	De kinderen kunnen met een minder expliciete begeleiding naar een muziekfragment luisteren.													
	De kinderen beluisteren een muziekfragment zonder begeleidende opdrachten om te ondersteunen.													
	De kinderen kunnen na het beluisteren van een muziekfragment hun indrukken verwoorden.													
	De kinderen kunnen een langer muziekfragment of zelfs een integrale muziekuitvoering beluisteren en bespreken.													
Het auditief onderscheidingsvermogen vergroten														
Geluiden herkennen, benoemen en erop reageren	De kinderen nemen gedurende een bepaalde tijd (bv. 1 minuut) omgevingsgeluiden en stilte waar, praten erover en kunnen erop reageren.													
	De kinderen onderzoeken voorwerpen door er geluiden mee te maken.													

	De kinderen onthouden en herkennen geluiden gemaakt via voorwerpen of met het eigen lichaam.													
	De kinderen kunnen een reeks geluiden of klanken benoemen en onthouden in welke volgorde zij ze te horen kregen.													
Klankkleuren onderscheiden (timbre)	De kinderen ervaren dat iedereen een eigen herkenbaar stemtimbre bezit.													
	De kinderen kunnen aan de eigen stem een bijzondere klankkleur geven, zodat verschillende emoties en stemmingen worden uitgedrukt.													
	De kinderen rubriceren klinkende voorwerpen of instrumenten naar de gevoelsmatige reacties die ze oproepen.													
	De kinderen kunnen verwoorden dat de gevoelsmatige reacties die klinkende voorwerpen of instrumenten oproepen niet voor iedereen gelijk zijn.													
	De kinderen kunnen in een goedgekozen muziekfragment de reeds gekende muziekinstrumenten ontdekken en benoemen.													
	De kinderen ervaren via goedgekozen muziekfragmenten de specifieke klankkleur van de groepen instrumenten.													
Klanken vergelijken naar sterkte, duur en hoogte	De kinderen ervaren de klankduur (kort/lang).													
	De kinderen kunnen de klankduur (kort/lang) waarnemen en er gepast op reageren.													
	De kinderen ervaren klankhoogte, kunnen ze bewust waarnemen en er gepast op reageren.													
	De kinderen kunnen klinkende voorwerpen rubriceren naar hun voortgebrachte klankhoogte.													
	De kinderen ervaren klanksterkte (zacht/luid), kunnen ze bewust waarnemen en er gepast op reageren.													
	De kinderen kunnen de verschillen in klanksterkte aanwenden in een klankspel, na waarnemen van duidelijke tegenstellingen.													
	Kinderen ontdekken door scanderen, rondstappen of in de handen klappen dat in een lied of muziekfragment maat en ritme zitten.													
In muziek sfeer en intensiteit ontdekken	De kinderen kunnen tijdens het beluisteren van een muziekfragment met kleur, lijn, beweging, ... de sfeer weergeven.													
	De kinderen kunnen tijdens het beluisteren van een muziekfragment met kleur, lijnen, beweging, ... de intensiteit weergeven.													

	De kinderen kunnen van zogenaamde programmamuziek het verhaal volgen.													
	Kinderen zien in welke muzikale middelen worden aangewend om sfeer en intensiteit op te roepen.													
Inzicht brengen in de vorm en klanktaal van de muziek														
De vorm van muziek	De kinderen kunnen een gegeven ritmisch signaal herkennen en erop reageren.													
	De kinderen kunnen een gegeven melodisch signaal herkennen en erop reageren.													
	De kinderen kunnen op twee of meer gegeven ritmische of melodische signalen telkens gepast reageren.													
	De kinderen kunnen zelf in een lied of muziekstuk een ritmisch motief onderscheiden en erop reageren.													
	De kinderen kunnen zelf in een lied of een muziekstuk een melodisch motief onderscheiden en erop reageren.													
	De kinderen kunnen in een lied of muziekstuk een muzikale zin afgebakend onderscheiden en erop reageren.													
	De kinderen kunnen in een lied refrein en strofe onderscheiden en als dusdanig benoemen.													
	De kinderen kunnen éénvoudige muzikale structuren als zodanig herkennen, verwoorden en erop reageren.													
	De kinderen kunnen aan de hand van gepaste muziekfragmenten het verschil horen tussen een homofoon (één melodielijn) en een polyfoon (verschillende melodielijnen) muziekstuk.													
	De kinderen maken kennis met de begrippen variatie en improvisatie door vergelijkend luisteren naar duidelijke voorbeelden.													
De klanktaal van de muziek	De kinderen ervaren bij muziekactiviteiten: - verschillen in dynamiek (zacht-piano, luid-forte), - variaties in intensiteit (crescendo-decrescendo), - verschillen in tempo, - verschillen in speelwijze (staccato-afgestoten, legato-gebonden).													
	De kinderen kunnen na beluisteren van harmonieuze en dissonante toonzettingen, de eigen gevoelens hierover onder woorden brengen.													
	De kinderen kunnen na beluisteren van in majeur en mineur gespeelde muziek de gevoelens die bij elk van de fragmenten passen													

	weergeven en verwoorden.													
	De kinderen ervaren via goedgekozen fragmenten het stembereik en het stemtimbre van de 4 natuurlijke menselijke stemgroepen (sopraan, alt, tenor, bas).													
	De kinderen ervaren via goedgekozen muziekfragmenten de instrumenten van de vier hoofdgroepen in het orkest (strijkers, houtblazers, kopers, slaginstrumenten).													
	De kinderen ervaren via goedgekozen muziek-fragmenten de diverse groeperingsvormen van muzikanten (solo, duo, trio, ... combo, big-band, symfonisch orkest, fanfare ...).													
Muziek leren plaatsen in een maatschappelijk kader														
Hier en elders	De leerlingen kunnen uit een reeks actuele moderne popsongs een eigen keuze voorstellen.													
	De leerlingen kunnen een aantal meegebrachte popsongs heel provisorisch rangschikken naar enkele genres en deze verantwoorden.													
	De leerlingen maken kennis met: - populaire muziek uit andere werelddelen, - traditionele muziek uit andere werelddelen, - de eigen traditionele muziek													
	De leerlingen verwoorden de verschillen die ze ontdekken tussen muziek van hier en elders.													
Vroeger en nu	De leerlingen maken kennis met muziek van vroeger en met hedendaagse klassieke muziek.													
	De leerlingen verwoorden de verschillen die ze ontdekken tussen de muziek uit verschillende periodes.													
Muziek in het dagelijks leven	De leerlingen maken kennis met de verschillende functies van muziek.													
	De leerlingen maken kennis met de maatschappelijke verschillen die in muziek kunnen uitgedrukt worden.													

Stemvorming														
Houding verbeteren / Ontspanningsoefeningen														
Ontspannings-oefeningen	De kinderen kunnen hun gezichtsspieren spannen en ontspannen.													
	De kinderen kunnen hun hoofd, nek en schouders ontspannen.													
	De kinderen kunnen hun bovenlichaam ontspannen.													

	De kinderen kunnen hun benen ontspannen.													
	De kinderen kunnen heel hun lichaam ontspannen.													
	De kinderen voelen afwisselend spanning en ontspanning aan.													
Houdingsoefeningen	Kinderen ervaren wat echt rechtop staan betekent.													
	De kinderen ervaren het verschil tussen doorgezakte en goede houding.													
	De kinderen kunnen rekoefeningen uitvoeren.													
Ademhaling verbeteren														
De kinderen kunnen rustig in- en uitademen, al dan niet in combinatie met een beweging. (Oefeningen zonder stemgeving)														
De kinderen kunnen vlug inademen en langzaam uitademen.														
De kinderen beheersen het uitademen.														
De kinderen passen de buikademhaling toe en kunnen de adem laag houden.														
De kinderen kunnen ritmisch woorden en zinnen nazeggen. (Oefeningen met stemgeving)														
De kinderen kunnen hun adem vasthouden.														
Stembeheersing verbeteren (Resonans)														
Kinderen kunnen klanken en geluiden na-bootsen.														
De kinderen kunnen een toon intensief beluisteren.														
De kinderen kunnen inschuiven met de stem.														
De kinderen kunnen één toon overnemen.														
De kinderen kunnen enkele tonen of een korte muzikale zin overnemen.														
De kinderen kunnen zingen of neuriën op een vocaal (klinkers, tweeklanken, stemhebbende medeklinkers).														
Articulatie verbeteren														
De kinderen kunnen hun kaak-, lip- en tongspieren goed gebruiken														
De kinderen kunnen echoën met spreekteksten.														

Liederen zingen														
Inzingen														
Kinderen kunnen zich mentaal en lichamelijk voorbereiden vóór het zingen.														
Luisterfase (Melodie leren kennen)														
De kinderen kunnen aandachtig luisteren naar het zingen van het lied door de leerkracht.														
De kinderen kunnen gevarieerde opdrachten uitvoeren tijdens het voorzingen van het lied door de leerkracht.														
Zingfase														
De kinderen kunnen eenvoudige muzikale zinnen meezingen of nazingen.														

De kinderen kunnen in wisselzang zingen met de leerkracht.													
De kinderen kunnen het lied volledig meezingen.													
De kinderen kunnen het lied zelfstandig zingen.													
Oefenfase													
De kinderen kunnen heel het lied in beurtzang zingen.													
Kinderen kunnen zingen met vocaliseprenten (tekens die klank suggereren).													
De kinderen kunnen zingen op een vocale.													
De kinderen kunnen inwendig zingen.													
De kinderen kunnen afwisselend luid en zacht zingen.													
De kinderen kunnen zingen met crescendo en decrescendo .													
Verwerkingsfase													
De kinderen kunnen liedfragmenten herkennen.													
De kinderen kunnen handzingen.													
De kinderen kunnen een lied mooi zingen													
De kinderen kunnen in een lied een woord of zinsdeel vervangen.													
De kinderen kunnen nieuwe strofen bedenken													
De kinderen kunnen een lied uitbeelden.													
De kinderen kunnen ritmisch tekenen op een lied.													
De kinderen kunnen een spreekvers creëren als voor-, tussen- en/of naspel.													
De kinderen kunnen een melodietje creëren als voor-, tussen- en/of naspel.													
De kinderen kunnen in canon zingen.													
De kinderen kunnen een dans creëren op een lied.													

Liederen begeleiden														
Ritmische begeleiding														
Ritmische spelletjes	De kinderen ontdekken het ritme van woorden.													
	De kinderen kunnen het ritme van woorden gebruiken als begeleidingsvorm bij het liedzingen.													
	De kinderen kunnen van woordgroepen of korte zinnetjes het ritme ontdekken en gebruiken als begeleidingsvorm bij het liedzingen.													
	De kinderen kunnen een tekst ritmisch vertolken en hierbij ook varianten bedenken.													
	De kinderen kunnen een langere tekst verwerken tot een spreektekst of -koor.													
Ritme in het lied	De kinderen kunnen in het lied voorkomende ritmische patronen ontdekken en meespelen.													

	De kinderen kunnen de maateenheden (tellen of tijden) van een lied meespelen met lichaamsinstrumenten (eigen slagwerk) en Orff-instrumenten.													
	De kinderen kunnen het maataccent van een lied meespelen.													
	De kinderen kunnen een lied begeleiden met een ritmisch ostinato.													
	De kinderen kunnen een lied begeleiden met een volledig zelfstandige ritmische structuur.													
	De kinderen kunnen een lied begeleiden met meerstemmige ritmische structuur.													
Melodische begeleiding														
Instrumentale begeleiding	De kinderen kunnen een bourdonbegeleiding bij een lied spelen op Orff-instrumenten.													
	De kinderen kunnen een eenvoudige ostinatobege-leiding bij een lied spelen op Orff-instrumenten.													
	De kinderen kunnen een volledig zelfstandige begeleiding bij een lied spelen op Orff-instrumenten.													
Vocale begeleiding	De kinderen kunnen een lied begeleiden met een vocale bourdon .													
	De kinderen kunnen een lied begeleiden met een vocaal ostinato .													
	De kinderen kunnen eenvoudige meerstemmige liederen zingen.													

Spelen met instrumenten														
Experimenteren	De kinderen experimenteren met allerlei instrumenten													
	De kinderen kunnen een vrije improvisatie als voor-, tussen- of naspel gebruiken.													
Geluiden gebruiken	De kinderen kunnen de geluiden uit de omgeving voorstellen met instrumenten													
	De kinderen kunnen de klank van instrumenten associëren met geluiden uit de omgeving.													
	De kinderen kunnen een verhaal met instrumenten illustreren.													
Ritmische motieven	De kinderen kunnen een door de leerkracht aangegeven ritme nabootsen.													
	De kinderen kunnen zinnen of korte tekstjes ritmisch nazeggen of natikken.													
	De kinderen kunnen éénvoudige ritmische motieven naklappen.													
	De kinderen kunnen ritmische structuren, voorgesteld met prenten, uitvoeren.													

	De kinderen kunnen zelf ritmische structuren bedenken en uitvoeren met instrumenten													
Muziek maken	De kinderen kunnen, naar aanleiding van impressies, met instrumenten eigen muziek creëren.													
	De kinderen kunnen zelf een lied creëren.													

Muziek vastleggen														
Zelf muziek vastleggen														
De klankbron vastleggen	De kinderen kunnen bij een geluid een passende afbeelding plaatsen.													
	De kinderen kunnen bij een geluid (klank) een passend symbool plaatsen.													
	De kinderen kunnen met woorden (schriftelijk) weergeven welk geluid wordt verklankt.													
De klankeigenschappen vastleggen	De kinderen kunnen de muzikale tegenstelling geluid ← stilte herkennen, grafisch weergeven en verwoorden.													
	De kinderen kunnen de muzikale tegenstelling hoog ← laag herkennen, grafisch weergeven en verwoorden.													
	De kinderen kunnen de muzikale tegenstelling hard ← zacht herkennen, grafisch weergeven en verwoorden.													
	De kinderen kunnen de muzikale tegenstelling lang ← kort herkennen, grafisch weergeven en verwoorden.													
	De kinderen kunnen de muzikale tegenstelling langzaam ← snel herkennen, grafisch weergeven en verwoorden.													
	De kinderen kunnen de muzikale tegenstelling solo ← tutti herkennen, grafisch weergeven en verwoorden.													
	De kinderen kunnen de muzikale tegenstelling majeur ← mineur herkennen, grafisch weergeven en verwoorden (stemmingen, gevoelens en sfeer).													
Klankverloop vastleggen	De kinderen kunnen herhalingen in waargenomen geluiden (klanken) herkennen en grafisch weergeven met dezelfde tekeningen, tekens (symbolen), lijnen, kleuren, woorden.													
	De kinderen kunnen thema's en motieven vastleggen in eenvoudige vormschema's (musicogram).													
	De kinderen kunnen eenvoudige ritmische patronen voorstellen door gebruik te maken van ritmekaarten.													

	De kinderen kunnen de structuur van een muziekstuk herkennen en grafisch weergeven.													
Omgaan met vastgelegde muziek														
Omgaan met klankbronnen	De kinderen kunnen een klankbron, voorgesteld door een tekening, lezen en naar eigen inzicht vocaal of instrumentaal reproduceren.													
	De kinderen kunnen een klankbron, voorgesteld door een symbool, lezen en naar eigen inzicht vocaal of instrumentaal reproduceren.													
Omgaan met klankeigenschappen	De kinderen kunnen een klankeigenschap, voorgesteld door een tekening, lezen en naar eigen inzicht vocaal of instrumentaal reproduceren.													
	De kinderen kunnen een klankeigenschap, voorgesteld door een symbool, lezen en naar eigen inzicht vocaal of instrumentaal reproduceren.													
Omgaan met klankverloop	De kinderen kunnen een klanktafereel, voorgesteld met tekeningen en/of woorden, lezen en naar eigen inzicht vocaal of instrumentaal reproduceren.													
	De kinderen kunnen een klanktafereel, voorgesteld met afgesproken symbolen, lezen en naar eigen inzicht vocaal of instrumentaal reproduceren.													
	De kinderen kunnen een gekende melodie, voorgesteld met symbolen, lezen en vocaal of instrumentaal reproduceren.													